

ԼԱՄԲԵԹԻ ԺՈՂՈՎԸ

Լամբեթի Ժողովը մէկն է Անկլիքան եկեղեցւոյ մեծագոյն ղեկավարէն՝ որ տասը տարին անգամ մը տեղի կ'ունենայ և որ կը փութան Անկլիքան եպիսկոպոսներ աշխարհի չորս կողմերէն, խորհրդակցութիւններ ունենալու համար: Ան իր անունը կ'առնէ Լամբեթի Պալատէն՝ որ կը գումարուի Ժողովը և որ միևնոյն ատեն պաշտօնառուն է Քենթրպրիի Արքեպիսկոպոսին — Նախագահը և հրաւիրողը այս հաւաքոյթին:

Այս Ժողովներէն առաջինը տեղի ունեցաւ 1867ին, Լանկիր Արքեպիսկոպոսի օրով, որը շուրջ 76 եպիսկոպոսներ Ժողովի եկան: Բայց հետզհետէ, ժամանակի ընթացքին, ան եղաւ կարեւոր և ազդեցիկ Ժողով մը՝ որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին եպիսկոպոսներու մեծ թիւ մը: Զոր օրինակ, վերջին անգամ, 1948ին, 326 եպիսկոպոսներ ներկայ էին, իսկ այս տարի՝ 317:

Լամբեթի Ժողովը աւելի խորհրդակցական մարմին մըն է քան թէ օրէնսդրական, և իր նիստերը դոնփակ են՝ Անկլիքան Թեմական եպիսկոպոսներու միայն վերապահուած:

Ներսէն մէջ 50 միլիոն մանուկներ և երիտասարդներ կրօնական դաստիարակութիւն կը ստանան մօտ 5 միլիոն դաստառներով:

Հայ Կիրակնօրեայ դպրոցները աւելի արդիականացնելու և աւելի հաստատուն հիմերու վրայ գնելու համար խիստ կարեւոր է Հայ Ժողովուրդին մասնակցութիւնը այս տեսակ խորհրդակցական մեծ Համաժողովներուն:

Հայը Քրիստոսի կրօնքը պետականացնող առաջին ազգը եղած է պատմութեան մէջ, և Քրիստոնէութեան դատի յաղթանակին համար իր թւոյն համեմատութեամբ, ամենէն շատ նահատակներ ու մարտիրոսներ տուած է, և մասնակցած է նաև Քրիստոնէական եկեղեցւոյ Տիեզերական առաջին երեք մեծ Ժողովներուն. ուստի պատճառ մը չկայ որ Համաձայնի այս և նմանօրինակ կրօնական մեծ շարժումներուն:

Ֆեդգո, Գալիլե.

ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Սոցիալիստական եղած է այս առթիւ հրաւիրել նաև օտար եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, որպէսզի անոնք մասնակցին Քենթրպրիի Մայր եկեղեցին տեղի ունեցող Ժողովի Բացման Հանգիստօր Պաշտամունքին, ներկայ ըլլան Ժողովի կապակցութեամբ կազմակերպուած ընկերային գանազան հաւաքոյթներու (Ճաշկերութիւն, թէյասեղան, և այլն), և ապա պաշտօնապէս ընդունուին Ժողովէն, որ իրենց ևս կ'առաջարկուի խօսք անել:

Այս տարուան Ժողովին ներկայացուցիչներ եկած էին Կ. Պալոյ Բոյն Օրթոտոք Տիեզերական Պատրիարքութենէն, Մոսկուայի Ռուս Օրթոտոք Պատրիարքութենէն, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ և Հին Կաթոլիկ եկեղեցիներէն: Անգլիոյ Հայրապետական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Պսակ եպս. Թումայան ևս պաշտօնապէս հրաւիրուած էր:

Օտար եկեղեցիներու Պատուիրակութեանց պաշտօնական ընդունելութիւնը տեղի ունեցաւ Շաբաթ օր, Յուլիոս Ծին: Բոյր Արքեպիսկոպոսներն ու եպիսկոպոսները հաւաքուած էին Լամբեթի Պալատի Մատենադարանի մեծ սրահին մէջ, նախագահութեամբ Քենթրպրիի Արքեպիսկոպոսին, ընդունելու համար այլ եկեղեցիներու ներկայացուցիչները:

Ընդհանրապէս Անկլիքան եպիսկոպոս մը Ժողովին կը ներկայացնէ Պատուիրակութիւններէն իւրաքանչիւրը: Արեւմտեան Նիւ Եօքքի եպիսկոպոս Լ. Լ. Սքէյֆ ներկայացուց Աւսթրալիոյ Հին Կաթոլիկ Արքեպիսկոպոսը: Օքսֆորտի եպիսկոպոս Զ. Ճ. Քարրենթըր ներկայացուց Օրթոտոք եկեղեցիները: Ա. Գ. Մաք Իննէս, Երուսաղէմի Անկլիքան Արքեպիսկոպոսը, Ժողովին ներկայացուց Գերշ. Տ. Պսակ եպս. Թումայանը: Պատուիրակութեանց ներկայացուցիչն ետք խօսք արուեցաւ իւրաքանչիւրին:

Ստորեւ կը զննենք Մաք Իննէս Արքեպիսկոպոսի ճառը՝ որով ան ներկայացուց Հայ. եկեղեցին և Տ. Պսակ Սրբազանը Ժողովին:

«Կերպատաւ Եէր, և Եպիսկոպոսներ

Մեծագոյն առնձնաշնորհը կը նկատեմ որ այս կէտրէ վերջ կարողացած եմ հոգայ և ողջունել Տ. Պսակ եպս. Թումայ-

եանը՝ որպէս մասնաւոր ներկայացուցիչը
Լոնտոնի մէջ Ս.Մենայն Հայոց Բեղհանրա-
կան Հայրապետին։ Ոչ միայն հաճոյք մըն
է այսպիսի մեծ անձնաւորութեան մը ներ-
կայացուցիչը սղջունել, այլ նաև ուրախու-
թիւն՝ սղջունելով մէկը որ երկար տարի-
ներէ ի վեր կը ճանչնամ։

Եթէ կը խօսիմ երուսաղէմի Եկեղեց-
ւոյն և անոր հետ ունեցած մեր յարաբե-
րութեանց մասին, պարզապէս անոր համար
է որ՝ հոն Սնկլիքան Համայնքին մէջ՝ յատ-
կապէս շատ սերտ յարաբերութիւն ունե-
ցած ենք Հայ Եկեղեցւոյն հետ։ Պատկ Սըր-
բաղանի ուսանողութեան շրջանին երուսա-

Լամբեթի ժողովականները պաշտամունքի ընթացքին, Քենքրպրիի Մայր՝ Տաճարին մէջ։

Որքան յիշողութիւնս կը ներէ, իրեն
հանդիպած եմ երեսուն տարի առաջ Երու-
սաղէմի մէջ, ուր ան Ստուածաբանութեան
ուսանող էր Երուսաղէմի Հայոց Ժառան-
գաւորաց Վարժարանը, և որքան մեծ եղաւ
ուրախութիւնս երբ քանի մը տարի առաջ
Լոնտոն գալով տեղեկացայ որ ան հաստատ-
ուած էր այս երկիրը։

Ղէմի Պատրիարքն էր շատ մեծ անձնաւ-
որութիւն մը և մեծ պատմարան մը —
Դուրեան Պատրիարք։ Վարժարանին տե-
սուէն էր մէկը որ Երուսաղէմ այցելողնե-
րու ծանօթ էր Հայր Կիւրեղ (Ֆատհըր Սի-
րըլ) անունով, որ յետոյ եղաւ Պատրիարք
Երուսաղէմի, և մենք արդարեւ կը սգանք
իր վաղաժամ մահը 1949ին։ Հայր Կիւրեղ

իրեն Պատրիարք, ինչպէս նաև իր տեսչութեան օրերուն՝ մեծ ջանքեր ըրաւ աւելի սերտ յարաբերութիւն յառաջ բերելու համար իր Եկեղեցւոյն և մերիւնին միջև, և զայս իրագործեց յաճախ այնպիսի փոքրիկ միջոցներով որոնք կրնան մոռցուիլ:

Ժառանգաւորաց Վարժարանի իր տեսչութեան օրերուն, մեր համայնքէն մէկը իր մասնակցութիւնը կը բերէր կրթական այդ գործին: Հայր Պրիճմէն, Ամերիկայի Բողոքական Եպիսկոպոսական Եկեղեցիէն քահանայ մը, երկար տարիներ ուսուցիչ եղաւ այնտեղ, և ուրիշներ իրեն յաջորդեցին: Աւելի վերջերս, ուսուցիչ տուած էինք նաև Անթիլիասի (Լիբանան) Ժառանգաւորաց Վրժ.ին: Ստիպուեցանք զայն առժամապէս դադրեցնել քաղաքական կացութեան պատճառաւ: Այսպէս, մենք մասնաւոր սերտ կապ մը կը հաստատէինք մեր մասնակցութիւնը բերելով դաստիարակութեան գործին անոնց՝ որոնք Հայ Եկեղեցւոյ պաշտօնեաները պիտի ըլլային:

Ուրիշ ապացոյց մը Երուսաղէմի մէջ գոյութիւն ունեցող այս մօտիկ յարաբերութեան այն իրողութիւնն է որ, Աւագ Հինգշաբթի օրը, Ռաճալուայի արարողութենէն յետոյ, Ժողովուրդին մէջէն հրաւիրուեցայ, զգեստաւորուած չուրջաւով և թագով, Անգլիէն կարդալու Ռաճալուայի Աւետարանը՝ վերջին օրհնութենէն առաջ: Ասիկա սովորութիւն մըն է որ աւանդութիւն դարձած է, և կարծեմ առաջին անգամ տեղի ունեցած է Ս. Պատեռարզմին յաջորդող տարին, երբ հայրս Երուսաղէմի եպիսկոպոս էր և անակնկալօրէն հրաւիրուեցաւ զգեստաւորուել, Աւետարանը կարդալ և ապա իր օրհնութիւնը տալ:

Ահա այն սովորական և ընտանի կերպերը որոնց միջոցաւ սերտ յարաբերութիւն մշակած ենք Հայ Եկեղեցիին հետ և հետզհետէ իրազեկ եղած իրենց կորովին, քաջութեան և բազմապիսի բացառիկ ձիրքերուն՝ որոնցմով օժտուած են անոնք:

Մեծ յոյս ունէինք որ այս տարի կարելի պիտի ըլլար բանակցութեանց ձեռնարկել Երուսաղէմի մէջ — նախապատրաստական խօսակցութիւններ — որոնց հիման վրայ թերևս կարելի ըլլար ապագայ բանակցութեանց օրակարգը պատրաստել:

Ամէնքդ ալ տեղեակ էք այն զօրաւոր

րութեանց՝ որոնք վրդոված են Միջին Արևելքը: Պիտի չփորձեմ լայնօրէն խօսիլ Զեղի ներկայ ժամանակներու քաղաքական հարցերու՝ և ոչ ալ այն զօրաւորութեանց մասին՝ որոնց մէջէն կ'անցնի Հայ Եկեղեցին: Պատրիարք Տիրան Ներսոյեան, որ Պսակ Եպս. Թումայեանի նախորդներէն մին էր Լոնտոնի մէջ, Պատրիարք ընտրուեցաւ, բայց իր ընտրութիւնը դեռ չէ վաւերացուած Կառավարութեան կողմէ, և հետեւ բար իր գիրքը կը մնայ բարդ և զօւարթ: Ու երբ կ'ողջունենք իրենց ներկայացուցիչը այստեղ, կ'աղօթենք որ չուտով խաղաղութիւն հաստատուի այդ Եկեղեցիէն ներս, և մենք կարողանանք չուտով աւելի մանրամասն բանակցութեանց ձեռնարկել ի մասին մեր յարաբերութեանց՝ որոնք այնքան երջանիկ եղած են երկար տարիներէ ի վեր:

Երկու տարի առաջ պատիւը ունեցայ Պսակ Եպս. Թումայեանի հետ Լոնտոնի օգակայանը երթալու և որպէս Զերդ Գեորգ պատուութիւն Քենթրպրիի Արքեպիսկոպոսիդ ներկայացուցիչը բարեկալուստ մաղթելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին՝ որ Անգլիա կ'այցելէր: Վստահաբար առաջին անգամն էր որ Կաթողիկոս մը Անգլիա կ'այցելէր: Ասկէ առաջ, կարծեմ հարեւաւոր տարիներէ ի վեր, ոչ մէկ Կաթողիկոս հեռացած էր Ս. Էջմիածնէն: Պատմական այցելութիւն մըն էր ասիկա և կը խորհիմ որ ամէնքս ալ մեծապէս տպաւորուեցանք այն անձնաւորութենէն որ այդ բարձր պաշտօնը կը վարէ. և երբ հիմա կ'ողջունենք այստեղ Սրբազանը, պիտի խնդրէինք որ մեր ողջոյնները հաղորդէր Ս. Կաթողիկոսին՝ որուն ներկայացուցիչն է, և նաև ըսէ թէ որքան կը փափաքինք արտայայտել մեր ի Քրիստոս միութիւնը այս մեծ Եկեղեցիին հետ և այն հիացումը զոր կը զգանք անոր հանդէպ այն կեցուածքին համար՝ որով ան գարեհէ ի վեր տոկացած է հաւածանքներու, օրինակ հանդիսացած է քրիստոնէական Եկեղեցիներուն աշխարհի ամէն կողմ, և թէ ինչպէս կարելի է խաղաղութիւն պահպանել, հակառակ որ ընդհանրապէս կ'ապրին իբրեւ որոշ սպառնալիքի տակ ապրող փոքրամասնութիւն մը՝ Ժողովուրդներու մէջ, որոնց մեծամասնութիւնը կը պատկանի այլ կրօնքներու:

Հետևաբար, Պատկ Սրբազան, կ'ողջու-
նենք զԶեղ, և ուրախ ենք տեսնելու որ
այդ Եկեղեցին կը ներկայացնէք այս Ժողո-
վին մէջ»

Տ. ՊՍԱԿ Ե ՊՍ.Ի ԶԱՌԸ

«Զերդ Գերապատուութիւն,

և Սրբազան Եպիսկոպոսունք

Պարտք կը զգամ Զերդ Գերապատու-
ութեան և այստեղ ներկայ եղող Արքեպիս-
կոպոսներու և Եպիսկոպոսներու հաղոր-
դելու Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա.
Ամենայն Հայոց Սրբազան Կաթողիկոսին
եղբայրական ողջունները և Լամբիթի Ժու-
ղովից մաղթել լիակատար յաջողութիւն
իր բոլոր կարեւոր յանձնառութեանց մէջ:

Առաջին անգամն է որ Հայ Եպիսկոպոս
մը պատիւը կ'ունենայ Լամբիթի Ժողովից
հրաւիրուելու, ու այս անգամ ժեստը կա-
րելի է աւելի նշանակալից կերպով բա-
ցատրել քան այն իրողութեամբ թէ դարուս
սկիզբէն ի վեր սիրալիր յարաբերութիւններ
կը մշակուին Անկիւքան և Հայ Եկեղեցի-
ներու միջև:

Ոչ մէկ տեղ այս բարեկամութիւնը
այնքան աններե է որքան իրուսաղէմի մէջ,
Անկիւքաններու և Հայոց Պատրիարքարա-
նին միջև, և ուր Անկիւքան Եպիսկոպոսը
կը հրաւիրուի մասնակցիլ Ռառաւուայի հան-
դիսաւոր արարողութեան, Ս. Յակոբեանց
Մայր Տաճարին մէջ, Առաջ Եջ. օրը:

Բայց այս սերտ բարեկամութիւնը իր
բարձրակէտին հասաւ այն օրը՝ երբ Ն. Ս.
Օծութիւն Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց
Կաթողիկոսը այս երկիրը այցելեց որպէս
հիւրը Քենթրպրիի Արքեպիսկոպոսին և եր-
կուքը միասին ներկայ եղան Ս. Պատարագի
արարողութեան և յայտարարեցին իրենց
անկեղծ բարեկամութիւնը:

Աւելին: Իբրեւ հետեանք երկու Եկե-
ղեցիներու միջև տեղի ունեցող ուրախա-
սիրտ և բարեկամական այս գէպքերուն,
երկուստեք առաջարկուեցաւ աւելի առաջ
երթալ և Անկիւքան ու Հայ Եկեղեցիներու
միջև ժողով մը գումարել ծանօթանալու
համար երկու Եկեղեցիներու վարդապետա-
կան զանազան տեսակետներուն և այդու
գիրար լաւագոյն կերպով հասկնալու: Այս

բանակցութիւնները, որոնք պիտի սկսէին
անցեալ Մայիսին՝ առժամապէս յետաձգ-
ուեցան, այն յոյսով որ կարելի պիտի ըլ-
լայ զանոնք շուտով սկսիլ:

Կ'ապրինք այնպիսի ժամանակի մը մէջ
երբ Քրիստոսի Հոգեւոր Մարմնոյն միութիւնը
գերազանցօրէն անհրաժեշտ է արժանապէս
կատարելու համար պարտականութիւնները
զորս Աստուած զրաժ է իւրաքանչիւր Ե-
կեղեցւոյ ուսերուն վրայ՝ նախապաշտ և
հակակրօն աշխարհի մը մէջ: Կ'ապրինք
այնպիսի դարաշրջանի մը մէջ ուր աւելի
գորաւոր Եկեղեցւոյ մը կարիքը կայ առ-
պարէզ կարողաւ համար խաւարի ոյժե-
րուն՝ որոնք կը սպառնան մեր կրօնքի հիմ-
նական սկզբունքներուն: Միութենէ զուրկ
և բաժանեալ Եկեղեցի մը չի կրնար ախոյ-
եանը հանդիսանալ մեր հաւատքին:

Եկեղեցւոյ միութիւնը ոչ մէկ ատեն
այնքան հրամայական է որքան մեր օրե-
րուն: Դարուս սկիզբէն ի վեր Եկեղեցիներ-
ու միջև միութեան փափաքը եղած է
քրիստոնէական ճշմարիտ կեանքի գլխաւոր
երևոյթներէն մին:

Հայաստանեայց Եկեղեցին միշտ իր
սրտին մօտ նկատած է քրիստոնէական
միութեան կարեւորութիւնը և չի զաղբիւր
երբեք աղօթելէ համայն քրիստոնէաներու
միութեան համար: Մեր ամենօրեայ ա-
ղօթքներուն մէջ կ'աղերսենք «զի միաբա-
նեցէ զԵկեղեցի իւր սուրբ, շինեալ ի վե-
րայ հիման առաքելոց և մարգարէից»:

Քրիստոսաբանական վէճերէն ի վեր —
երբ մարդկային փառասիրութիւններ և Ե-
կեղեցիներէն ուսանց տիրապետական ձրգ-
տումները իրենց ախուր դերը կատարեցին
և պատճառ եղան Քրիստոնէութեան պա-
ռակտման — Հայց. Եկեղեցին թէ և նախ-
ընտրեց բացարձակ մեկուսացման կեանք
մը, այսուամենայնիւ բարեմտութեամբ ող-
ջունեց Եկեղեցիներու միութեան ամէն
ջանք, առանց սակայն չեղելու իր անկա-
խութեան զիրքէն:

Սակայն հիմա որ ժամանակները փոխ-
ուած և հաղորդակցութեան արդի միջոց-
ները ժողովուրդները աւելի մօտեցուցած
են իրարու և այդ իսկ պատճառաւ անար-
դարանալի դարձուցած Եկեղեցական մեկու-
սացումը, ատենն է որ Քրիստոնէական Ե-
կեղեցիները մեծագոյն ճիգ մը ընեն զէպի

միութիւն և տեանն անոր իրազօրծումը այս աշխարհի վրայ:

Ուրախ ենք տեսնելու որ դարուս սկիզբէն ի վեր Անկլիքանք բարձր կը բռնեն եկեղեցւոյ Միութեան դրօշը: Հայց. եկեղեցին կրնայ զԶեզ և ուրիշ որեւէ եկեղեցի վստահացնել թէ ինք սիրով պիտի ողջունէ ամէն նման շարժում և անկեղծօրէն գործակցի, ինչպէս եղած է միշտ իր դարաւոր աւանդութիւնը, պայմանաւ որ այդ շարժումը տեղի ունենայ փոխադարձ յարգանքի և քրիստոնէական սիրոյ միջոցաւ մը մէջ:

Իմ խօսքս վերջացնելէ առաջ կը փափաքեմ այս առիթով շնորհակալութիւն յայտնել Զեզ այն ամէն օժանդակութեան համար զոր ընծայած էք մեզի մեր զբօսաբուծեանց մէջ: զԶեզ կրնամ վստահացնել թէ Հայ եկեղեցին Զեր սիրելի անձնաւորութեան մէջ միշտ պիտի ողջունէ իր մեծ և անկեղծ բարեկամը:

Վերջացնելով խօսքս, կը կրկնեմ այն աղօթքը՝ զոր կը մատուցանենք Հայ եկեղեցիներու մէջ, Քրիստոսի եկեղեցւոյն միութեան համար. «Զխաղաղութիւն շնորհեա եկեղեցւոյ քում սրբոյ, զխաղաղութիւն և զանշարժութիւն ի թշնամեաց պատեւազմէ, և հաստատեալ ի մի հաւատ զկաթողիկէ եկեղեցի. զքեզ խոստովանիմք Տէր և Աստուած, կեցո զմեզ»:

ՀԱՅՑ. ԵԿԷՑ. ՄԱՍԻՆ ԱԿՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԼԱՄԲԵԹԻ ԺՈՂՈՎԻ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ ՄԷՋ

Լամբեթի Ժողովի (1958) Տեղեկագրին մէջ (էջ 34-61) կան 131 որոշումներ՝ որդեգրուած ժողովին կողմէ:

Այս որոշումներէն 42րդ-ը կը վերաբերի Հայաստանեայց եկեղեցւոյն, և այս պատ-

ճառաւ վստահ ենք որ պիտի հետաքրքրէ մեր ընթերցողները: Այստեղ կ'արտատպենք զայն նոյնութեամբ:

«Ժողովը սիրով կ'ողջունէ բանակցութեանց կարելիութիւնը Հայ եկեղեցւոյն երկայացուցիչներու հետ, Անկլիքան և Հայ եկեղեցիներու միջև աւելի սերտ բարեկամութիւն յառաջացնելու նպատակաւ: Անցաւով կը զիտէ այժմու այն զօրաբուծիւնները՝ որոնցմէ կ'անցնին այս հին եկեղեցւոյն անդամները, և կ'աղօթէ որ անոնք շուտով յաղթահարուին: Ժողովը կը խնդրէ Քենթրպրիի Արքեպիսկոպոսէն քայլեր առնել կարգադրելու համար այս բանակցութիւնները Հայ եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներուն հետ՝ երբ ժամանակը նպաստաւոր թուի»:

Մեր եկեղեցւոյ մասին ուրիշ ակնարկութիւն մը կայ Յանձնախումբերու Տեղեկագրին մէջ (էջ 2/50) «Ուրիշ Արևելեան եկեղեցիներ» գլուխին տակ:

«Ի սփիւռս աշխարհի իր համայնքներուն տուած այցելութեան՝ Հայոց-Ընդհանրական Կաթողիկոսը Անգլիա եկաւ էջմիածնէն 1956ին և ընդունուեցաւ Քենթրպրիի Արքեպիսկոպոսէն: Մրազրուեցաւ նախապատրաստական բանակցութեանց ձեռնարկել Անկլիքան և Հայ եկեղեցիներու ներկայացուցիչներու միջև 1958ի Զատիկին, Երուսաղէմի մէջ: Կարգ մը վայրերու մէջ Հայ եկեղեցւոյ զօրախտօրէն ունեցած զօրաբուծիւնները պատճառ եղան այս խօսակցութեանց յետաձգման: Այսուամենայնիւ, աշխարհի այլ մասերէն տուեալներ կան Անկլիքան և Հայ Քրիստոնեաներու միջև շարունակուող բարեկամական շարաբերութեանց»:

